

Den antiimperialistiska vänstern och islam

Intervju med Tariq Ali av Alex De Jong och Paul Mepschen

Översättning: Kristina Martinsson

Tariq Ali är en socialistisk skribent och mediepersonlighet som har varit särskilt aktiv i anti-imperialistiska kampanjer, från Vietnam till Irak. Han är född och uppvuxen i Pakistan men bor numera i London. Denna intervju publicerades ursprungligen i den socialistiska holländska tidningen *Grenzeloos* (mars-april 2006).

Socialister måste försvara muslimska samhällen mot rollen som syndabockar, mot repression och mot föreställningen att terrorism och islam hänger ihop. Men de får samtidigt inte blunda för den sociala konservatism som ofta råder i dessa samhällen utan måste försöka vinna människor för sina egna idéer. En förutsättning för det är att de är konsekventa i sitt motstånd mot imperialismen. Så kan den pakistansk-brittiske debattören Tariq Alis syn på islamofobi och muslimsk fundamentalism från ett vänsterperspektiv sammanfattas i en intervju gjord för tidningen *Grenzeloos*.

Vad som särskilt dragit uppmärksamheten till islam i Holland är naturligtvis mordet på filmskaparen Theo van Gogh och hoten mot den liberala parlamentsledamoten Ayaan Hirsi Ali. Precis som hon, är du en icke-troende som härstammar från den muslimska världen. Har du känt dig hotad?

Tariq Ali: Nej, aldrig. Jag reser en hel del i den muslimska världen men jag har än så länge aldrig känt mig hotad. Hur det kan komma sig? Utan tvekan är det för att folk som inte delar min syn på religion vet att jag är imperialismens fiende. Jag kritiserar oavbrutet imperialismen och allt den för med sig, mer än vad de troende gör.

Men Hirsi Ali och folk som hon i USA och Europa gör det till sitt yrke att kritisera islam. Det finns för dem inga andra viktiga frågor i världen.

Varför koncentrerar sig dessa personer så ändlöst på islam? Genom sättet de attackerar islam, hakar de på existerande fördomar. Och det är de hatade för. Det finns ingen ursäkt och inget rättfärdigande för våldsdåd mot dessa personer. Det är nödvändigt att diskutera med dem. Men dåden är ett tecken på stark förtvivlan: folk har redan provat alla möjligheter så deras enda utväg blir att använda våld.

Tror du inte att våldet och hoten mot dessa personer också utgör ett hot mot alla människor med muslimskt ursprung som inte passar in i normen? Mot de icke-troende, feministerna, de homosexuella?

Absolut. Men ni måste förstå att den muslimska världen är fylld av mångfald. Folk är så okunniga om den muslimska världen. Bilden de har av den kommer i stor utsträckning från invandrargrupper i Europa som dessutom är väldigt olika sinsemellan. Livet i den muslimska världen är inte enhetligt: där finns troende, icke-troende och ateister.

Om de icke-troende kan uttrycka sig fritt är självklart en annan fråga. Ofta kan de inte det, men det betyder inte att de inte existerar. I detta fall är inte religion den centrala delen av muslimernas liv. Människor arbetar, äter, älskar, bygger familjer. Vissa går till moskén, andra

inte. Precis som i övriga delar av världen. Skillnaden ligger bara i det faktum att i vissa länder är det förbjudet att kritisera islam. Men så är inte fallet i exempelvis Turkiet. I andra länder där det också är möjligt har det emellertid blivit svårare idag.

Religion har blivit mycket viktigare. För unga muslimer i Väst är islam till stor utsträckning en fråga om identitet.

Ja, det tror jag också. Det är ett resultat av många olika faktorer, men framför allt av det vakuum som dagens kapitalism har skapat. Det finns inget verkligt alternativ. Många människor känner detta och vänder sig till religionen, inte bara muslimer. Under de senaste tjugo eller trettio åren har folk som inte tidigare sett sig själva som särskilt religiösa vänt sig till islam, kristendom, buddhism etc. Varför? För att kapitalismen kör över oss som en ångvält och för att mänskliga varelser behöver en fristad. När många människor inte ser något socialt eller ekonomiskt alternativ vänder de sig tillbaka till religion. Det är därför det finns människor inom en del invandrargrupper som enbart ser sig själva utifrån en religiös identitet, och jag förväntar mig inte att det ska komma någonting bra ur det. Men jag tror också att allt det kommer att förändras med den kommande generationen. Idag är inte alla religiösa med samma intensitet, vi kan se olika variationer. Jag tror inte att tillbakagången till religion är universell.

Den orientalistiska framställningen av muslimer medför att de skildras som personer som bara kan bete sig på ett okritiskt och dogmatiskt sätt med avseende på koranen, medan andra troende, framför allt kristna, anses vara kapabla att skapa en modern tolkning av sin heliga skrift.

Ja, detta är en djupt oriktig skildring av muslimer, även om den sprids vitt och brett. Det är därför jag insisterar på att tala om mångfalden i den muslimska världen. För inte länge sedan spelade den katolska kyrkan en betydande roll i kampen mot stalinistregimen i Polen. I väst hyllade man då entusiastiskt kyrkans roll. Varför måste vi ha dessa dubbla budskap?

Många människor i den muslimska världen anser att en attack mot islam är oacceptabel. Många av dem — jag känner några av dem — säger: ”Ja, jag är muslim«. Det är ett resultat av det faktum att USA på sätt och vis har gjort det oacceptabelt att vara muslim. Ni lever i ett land (Holland) där religion har upptagit en central plats på ett extremt sätt. Protestantisk fundamentalism är en av de värsta formerna av fundamentalism. Protestantisk fundamentalism, av engelskt eller holländskt ursprung, var ansvarig för folkmord i Nordamerika som utrotade ursprungsbefolkningen i framstegets namn — något som muslimer ännu inte har gjort sig skyldiga till.

På varje ställe där vi upplever detta religiösa återupplivande som du talar om — bland muslimer i väst, bland kristna i USA... — kan vi se att den konservativa synen på sexualitet spelar en stor roll.

Så har det alltid varit. Jag tror inte att kapitalismen absolut vill att människor ska ha en konservativ syn på sexualitet, men kapitalismen vill att de ska växa upp i kärnfamiljer, isolerade från varandra. När religionen tar upp en central del i en persons identitet, då försöker den personen utmärka sig gentemot omgivningen; han eller hon försvarar moralen och tar ställning mot homosexualitet, samtidigt som det slås fast att kvinnor är mindre värda.

När en persons identitet formas, spelar frågan om sexualitet en stor roll. Människor letar konstant efter skillnader och hittar dem lättast i religion.

Finns det en framtid för den feministiska rörelsen i den muslimska världen och i de muslimska

samhällsgrupperna här i väst?

Självklart. Det fanns till exempel en mycket drivande rörelse i Pakistan mot den islamistiska lagstiftningen som introducerades under diktaturen 1977. Över hela landet fanns kvinnor som organiserade, demonstrerade och kritiserade sharialagen. I Egypten, Marocko, Nigeria och Tunisien har det funnits feministiska rörelser.

De statliga myndigheterna reagerade mot denna utmaning antingen genom att själva skapa fundamentalistiska rörelser, som i Pakistan, eller genom att samarbeta med dem, som i Egypten. I utbyte mot att myndigheterna stiftade lagar som var konservativa och kvinnofientliga, lovade fundamentalisterna att sluta attackera staten.

I väst, i framtiden, måste det utvecklas feministiska rörelser som samtidigt är öppet anti-imperialistiska. Då skulle det bli möjligt att vinna unga muslimska kvinnor till feminismen. Olyckligtvis hittar vi knappt den västerländska feminismen inom den allmänna politiken.

*I boken **Fundamentalisternas kamp** kritiserar du en officiell multikulturalism.¹*

Ja, i den ligger orsaken till sökandet efter olikheter. Om ni ser på Storbritannien kan ni se att religionen har fått stöd av regeringen och framför allt av Blair. Till och med efter 11:e september uppmuntrade regeringen grundandet av religiösa inrättningar, till exempel religiösa skolor. Med en officiell multikulturalism ser man skillnaderna mellan människor som någonting bra.

På sätt och vis är det verkligen så att människor är olika. Men som socialist vet jag också hur lätt det är att glömma bort gemenskapen. Jag tror att bland unga människor finns det fler likheter än skillnader. Jag är optimist: betydelsen av en religiös uppdelning av människor kommer inte att bli långvarig i Europa, kanske försvinner den om trettio eller fyrtio år.

Varför?

Om jag är cynisk: eftersom kapitalismen är blind när det kommer till människors kön, hudfärg eller religion. När kapitalismen expanderar förbiser den egenarten hos de mänskliga individerna. Så har det alltid varit.

Är det möjligt för vänstern att visa på ett alternativ?

Vänstern är för närvarande mycket svag. När det gäller den radikala vänstern är jag inte optimistisk. I Storbritannien är jag inte medlem i *Respect*.² Jag håller inte med dem på vissa punkter. Vad *Respect* gör är att syssla med ren opportunist. Som synes är jag för ett samarbete med muslimska grupper, men en socialists mål måste vara att vinna över religiösa anhängare till sin egen ståndpunkt, inte lämna dem i deras inlåsta positioner.

Så vi borde arbeta tillsammans på ett mindre okritiskt sätt?

Självklart. Det *Respect* gör nu kommer inte att leda till någonting. Vi måste hitta en neutral plattform som kan erbjuda ett utrymme för diskussion. Vi kan inte hemlighålla vår egen åsikt genom att gömma den under bordet. Flera av de muslimska grupperna som *Respect* har utvecklat ett samarbete med har mycket konservativa och reaktionära rötter. I länderna de kommer ifrån, till exempel Egypten eller Indonesien, har de alltid varit vänsterns fiender.

¹ Tariq Ali *Fundamentalisternas kamp* Stockholm, Ordfront 2005, i översättning av Gunnar Sandin

² *Respect—the Unity Coalition* grundades 2004 som en samlingsorganisation för den brittiska radikala vänstern med SWP — Socialist Workers Party — som huvudkraft. Koalitionen representeras i det brittiska parlamentet av George Galloway och har vunnit ett visst inflytande i de engelska lokalvalen.

Detta är ett av problemen som antirasister och socialister möter. Å ena sidan vill vi utveckla solidaritet med minoriteter som diskrimineras, medan vi å andra sidan måste behålla ett kritiskt synsätt till de konservativa värderingar som delvis är dominerande bland dessa grupper.

För socialister är uppgiften tydlig: de muslimska samhällena måste försvaras mot rollen som syndabocker, mot repression och mot den mycket välspridda föreställningen att terrorism och islam hänger ihop. Mot detta måste vi kämpa kraftfullt. Men samtidigt får vi varken gömma eller blunda för den sociala konservatism som råder i dessa samhällen. Vi måste vinna över dessa människor till våra egna idéer.

Jag skulle vilja ge ett exempel: det sista kapitlet i min bok är ett öppet brev till en ung muslim.³ Nästan ett år efter att ha skrivit detta brev, fick jag ett svar från några unga muslimer. De tyckte att brevet talade till dem, eftersom de kände igen sig så väl i mina iakttagelser. De var förvånade att någon tagit dem på allvar och de hade också diskuterat en hel del sinsemellan. Resultatet blev att två av dem gick med i Scottish Socialist Party.

Vårt syfte måste vara att stärka de yngstas position, de som söker sig till ett progressivt och sekulärt synsätt. Detta är mycket viktigt. Det finns många progressiva personer i de muslimska samhällena, men på grund av den rådande atmosfären, kan de av förklarliga skäl inte vara öppna med sina åsikter. Det är dessa människor som kan bygga sekulära krafter och det är dem vi måste stödja. Och det är framförallt bland unga kvinnor som vi kommer att hitta sådana resurser.

Vi kan vinna över många av dem om vi inte ignorerar dem, som den yttersta vänstern i Frankrike tenderar att göra. Den franska radikala vänstern är en spegelbild av brittisk opportunism. Den har praktiskt taget inga kontakter med muslimska grupper och prioriterar det inte heller. Båda synsätten är leder fel — vi måste hitta en gyllene medelväg.

³ Brevet ingår i boken *Fundamentalisternas kamp*.